

JE GUTSj8 68

SOZDNYK A

FA
G
S
T
A
Z
O

1967

Meddelande nr 3

Verksamheten vid Tåkerns fågelstation 1967

/Meddelande nr 3 från Tåkerns fågelstation/ 590 21. Vädersita

Innehåll:

Inledning

Vägledning för namngivelser kring TÅKERN

Något om de växtbiologiska förhållandena vid sjön
Tåkern

av Urban Ekstam

Knölsvanen i Tåkern

av Bo Fahlander

Doppingarna i Tåkern 1966 - 1967

av Göran Bergengren

Vadarna vid Tåkern 1967

av Kent Persson

Ringmärkningsverksamheten. Återfynd. Tabeller

av Göran Bergengren

Med denna publikation framlägger kommittén för Tåkerns fågelstation sin tredje årsrapport. I enlighet med föregående verksamhetsberättelser innehåller den uppsatser rörande fågelfaunan och dess tendens vid Tåkern. Även en redogörelse berörande de växtbiologiska förhållandena återfinnes.

Stationen öppnades för säsongen den 16 april och kunde sedan med smärre uppehåll hållas bemannad fram till den 20 augusti. Tyvärr fanns ingen personal att tillgå efter detta datum. Årets verksamhet har till stor del varit inriktad på ren observationsverksamhet, såsom häckfågelsinventeringar och sträcknoteringar och mindre vikt har därvid lagts vid ringmärkning och andra arbeten i samband med infångandet av fåglar.

Som platschefer har under perioden tjänstgjort: Bengt Andersson, Urban Ekstam, Christer Elderud, Tommie Jonsson och Frank Runtegen. Som ringmärkare: Gunnar Björkman, Leif Lager och Kent Persson. Dessutom har ett flertal assistenter, främst under de tre somarmånaderna fullgjort ett många gånger krävande och ansvarsfullt värv.

Personer, som är villiga att delta i verksamheten under 1968, kan kontakta stationschefen, Göran Bergengren, Dalgårdsgatan 12, Boxholm, för närmare upplysningar. Verksamheten är beräknad att påbörjas omkring den 15 april och sedan pågå fram till den 1 oktober.

Denna publikation kan, liksom föregående års, erhållas genom insättande av kr 5:40 på postgiro 321311, Bo Fahlander, Kungsvägen 79, Mjölby.

Slutligen är det vår förhoppning att även denna samling uppsatser, liksom de under tidigare år publicerade, skall fylla sitt syfte att ge naturintresserade en orientering om dagens förhållanden vid fågelsjön och vara en länk i det successiva kartläggandet av fågellivet och naturen.

Väderstad i februari 1968

Kommittén för Tåkerns fågelstation

Göran Bergengren

Bo Fahlander

Jan-Eric Gutsjö

Frank Runtegen

Något om de växtbiologiska förhållandena vid sjön Tåkern.

av Urban Ekstam

Fågelsjöstadiet i en sjös utveckling är något av en livfull dödsryckning karakteriserad av drastiska förändringar i biocönos (organismvärlden). Tåkern är det kanske mest uttalade exemplet i vårt land just nu på en sådan sjö.

Omkring 7000 år f. Kr. höjde sig denna del av östgötaslätten ur havet. Det redan då flacka Tåkernbäckenet (max.-djup omkr. 11 m.) kom att delvis ligga på den kambro-siluriska berggrunden i denna del av Östergötland. Detta bidrog till att sjön snabbt antog en eutrof (näringsrik) karaktär. Det var ingen färdig fågelsjö som steg ur havet. Omkr. 2000 år f. Kr. var fortfarande Dagsmossen i söder en grund vik av sjön. Det var hit som det påbyggande Gånggriftfolket (jakt o fiske) vid denna tid sökte sin tillflykt.

Redan under bronsåldern var de bördiga moränlerorna runt sjön utnyttjade i stort sett i samma omfattning som i våra dagar. De stora översvåmningsområdena runt sjön gav utomordentliga betesmarker.

Idag vilar sjön på 9000 års sedimentation. Bottnen är därför mycket plan. Medelvattendjupet ligger någonstans mellan en halv och en meter. Människan har vad vattendjupet beträffar spelat en stor roll. Sjön är veterligen sänkt vid åtminstone tre tillfällen. Den största sänkningen skedde åren 1842 - 44. Sjön sänktes då med benäget 50 % statligt bidrag med 1,7 meter. Sjösänkningar ansågs vid denna tid vara en Gud behaglig gärning som i Tåkerns fall skulle ge c:a 2000 ha ny odlingsbar mark. Idag, 125 år senare, kan man fortfarande inte hitta några odlingar nedanför den gamla strandlinjen. Ändå kan sänkningen sägas ha varit en ekonomisk succé. Stora områden kunde nu dräneras och göras bäriga för åkerbruk. Den största vinsten av sänkningen tog nog i alla fall fåglarna hem. Det ringa djupet koloniserades snabbt av olika växtsamhällen. (I skalan ett:tusen blir sjön 10 m lång, 5 m bred och endast 1 mm djup.) Ned till djupet $\frac{1}{2}$ m kom enorma bestånd av vass att dominera, och blev häckningsplatsen för t.ex. Kärrhök, Rördrom, Döppingar av flera arter och stora mängder såväl av simänder som dykänder. Utanför vassbältet bredde undervattensängar av framför allt Charaarter ut sig i nästan hela sjön och dessa undervattensängar blev det dukade bordet för sjöfågel och svan. I början av 1900-talet var Tåkern den ojämförligt förnämligaste fågelsjön i nordeuropa.

De ensidiga topografiska och ekologiska betingelserna inom vid-

sträckta arealer har lett fram till mer eller mindre utpräglade monokulturer. En ändring i dessa livsbetingelser får en omedelbar och ofta förödande resonans i de olika växtsamhällena. Tåkern utmärker sig också av att miljön är labil och lätt sårbar. Vi skall studera detta lite närmare:

På den flacka Östgötaslätten har VINDARNA fritt spelrum. De förhärskande sydvästliga vindarna har speciella förutsättningar att nå avsevärda vindstyrkor, då de når Tåkern via Vätterns fria vattenytor. De norra delarna av sjön är på de mest vindexponerade ställena fria från vass. Vågorna omintetgör här kolonisation av den lugnvattensföredragande *Phragmites*. I den grunda sjön förorsakar vinden omrörningar i botten och bringar gyttjemoln i omlopp. Detta är hämmande för algutveckling och de högre vattenväxternas assimilation. (Thomasson -55). Den högre bottenfaunan utarmas (Schiemenz -54) och gyttjebankar "vandrar".

I en så grund sjö som Tåkern utbildas ingen temperaturskiktning. Lufttemperaturernas variation bestämmer alltså även VATTENTEMPERATUREN. Detta gäller naturligtvis endast då sjön är öppen. På vintern (vanligtvis 23/11 - 6/4 ungefär) ger isen skydd åt bottenfloran. Den sålunda om sommaren uppkomna höga vattentemperaturen ger vattnet en hög näringsämnesomsättning. Bottenlevande reducerande organismer bryter med stor snabbhet ned det nedfallna organiska materialet. Reduktionsprodukterna går åter med stor snabbhet in i assimilationsprocesserna. Allt detta resulterar i en snabb sedimentation av svårnedbrutna ämnen t.ex. cellulosa, kiselalgskal, kitin m.fl. Sedimentationen och näringsämnena i sjön får dessutom ett betydande tillskott från åkrarna runt sjön. Sedimenttillväxten kan variera avsevärt men siffran 8 mm./år är nämnd för eutrofa sjöar (Thomasson).

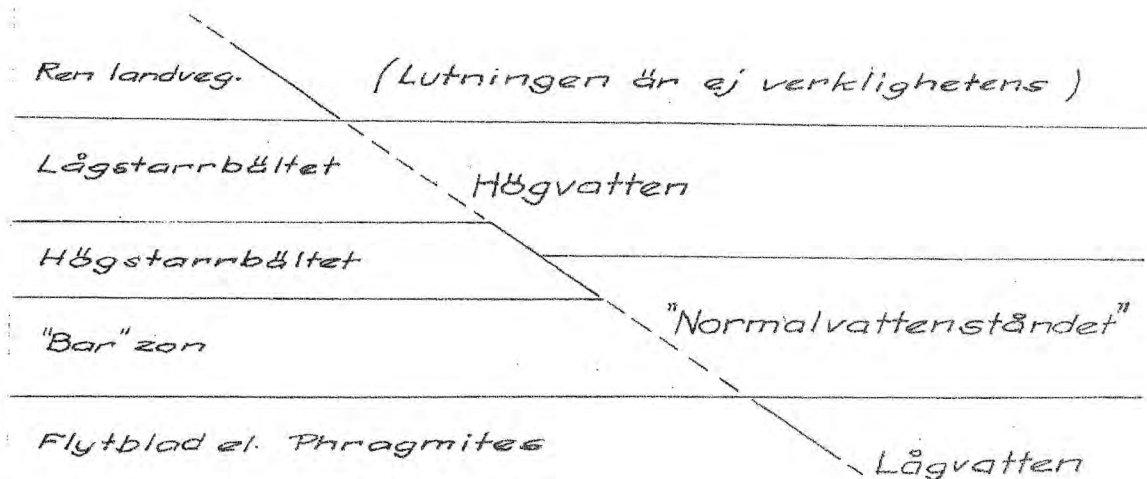
Under varma somrardagar, speciellt vid blåsigt väder kan avdunstningen från det varma sjövattnet bli mycket stor. Sjöns vattenyta är 44,4 km² och den omgivande regnvattenupptagande ytan är endast omkring 10 gånger så stor. Den disproportionen innebär att avdunstningen från sjön varma somrar är betydligt större än vattentillflödet. Källflöden saknas. 1887, 1914, 1932, 1933, 1955 och 1959 är torkår som varit nära nog katastrofala för sjön. 1932 -33 var den värsta torkan av dessa. Då frilades 2/3 av sjöbotten. Torrläggningarna för det dystra med sig att undervattensvegetationen förintas. Detta kan exemplifieras med förekomsten av *Caracéer* under 1900-talet: År 1909 uppfyllde chara-arter nästan hela den öppna sjön

(ca: 20 km²). Torkan 1914 tog en stor del av dessa. Den påföljande stränga vintern frös i stort sett in resten. Egendomligt nog repade sig beståndet så att nästan hela botten ånyo var täckt 1921. Torkan 32 - 33 var betydligt värre. I slutet på 30-talet kunde Chara-arter ses endast här och där. Den dominerande arten var nu Myriophyllum spicatum. 1954 var Caraceerna helt försvunna .. (Thomasson). Även Myriophyllum hade gått ner. Potamogetonarter fanns däremot. Så ock 1962 (Forsberg).

Tåkern hade alltså förvandlats till en s.k. Potamogetonsjö, med höga elektrolytvärden, från att ha varit en Charasjö, med dess låga mineralämnesvärden. (framför allt vad beträffar fosfater för vilka Chara-arter är känsliga). Hur hade detta gått till. Forsberg ger en tänkbar förklaring. Efter en uttorkning är det en rejäl obalans mellan ass- och dissimilationsprocesserna. När nog enbart dissimilationsprocesserna är då verksamma och sjön får så att säga en naturlig övertillförsel av mineraler.

Enligt egna iakttagelser somrarna 66 och 67 och iakttagelser muntligen meddelade av Ulrik Lohm har emellertid Chara åter igen invandrat i sjön och det i stor myckenhet. Det är en Chara-art, som inte tidigare än 1962 setts i sjön nämligen Chara Tomentosa. Även Ranunculus circinatus och Myriophyllum spicatum förekommer på kvadratkilometer stora områden. Även den mycket sällsynta Ceratophyllum submersum fanns i litet antal 1967. Några tynande exemplar av Elodea Canadensis finns, men arten har inte repat sig sedan den förkvävde sig själv 1913.

Strandzoneringen kan delas in i följande:

Litteraturförteckning.

- Lennart von Post m.fl. - Sveriges geologiska undersökning- 1909:
"Sjön tåkerns fauna och flora"
- Hannerz - Sahlström: "Växtfysiognomisk karta öfver Tåkern" 1909
- F.Persson Sveriges naturs Årsbok 25 1934 :
"Tåkern och torkan"
- Forsberg C. - Syst. Bot. Uppsala 18:4, 1925- :
"Environmental conditions of Swedish Charophytes"
- G.Einar Du Rietz m.fl. - Acta Phytogeographica Suecica No: 12 1939:
"Zur Kenntnis der Vegetation des Sees Tåkern"
- Hedberg; Öhrn Göteborg 1950 :
"Tåkern och Omberg"
- Thomasson - Sveriges Naturs Årsbok 1955 :
"Tåkerns oroande utveckling - Något om den biocöenotiska utvecklingen
i grunda sjöar"
- Ulrik Lohm - Opubl. karta över olika vattenväxters utbredning i
sjön Tåkern. (Upprättad 1967).

Knölsvanen (Cygnus olor) i Tåkern.

Av Bo Fahlander.

När isen om våren går upp anländer de första knölsvanarna till Tåkern och de sista stannar så länge öppetvatten finns. Svanarna i Tåkern är omskrivna men trots flitiga besök vid sjön genom tiderna och många uppsatser om fågelbeståndet har mycket lite noterats om svanstammens utveckling. Skulle någon läsare i sina gömmor ha anteckningar av värde är författaren tacksam att få taga del av dem. Vattenståndet var under tidigare århundraden och fram till mitten av 1800-talet högre än därefter och det finns anledning förmoda att bottenvegetationen varit sådan att knölsvan ej lockades att rasta i sjön i den utsträckning, som senare kom att ske. Under 1800-talet sänktes sjön vid tre tillfällen. 1829, 1844 och 1873. De första och sista sänkningarna var obetydliga. År 1844 sänktes emellertid Tåkerns vattennivå cirka två meter, vilket radikalt förändrade sjöns utseende. Gynnsammare terrängförhållanden uppstod ur fågelsynpunkt. Vattendjupet blev reducerat till c:a $\frac{1}{2}$ - 1 meter på stora områden och en ny bottenvegetation utvecklades. De s.k. undervattensängarna, som har betydelse för svanarnas betesmöjligheter, uppstod. Knölsvanen tycktes nu ha invaderat sjön och bosättningsperioden torde kunna begränsas ungefär till perioden 1840 - 60. De första bevarade anteckningarna om häckning är från 1842. På 1890-talet gjordes iakttagelser, som möjligen kan tyda på att numerären nu ökade väsentligen. I juni 1893 räknades till 33 svanar, 1896 räknades under sommaren till 144 stycken. Den 21 juni 1899 sågs cirka 70 stycken svanar utanför Furåsavassarna. Det noterades, att boplatserna ökade och de flesta tycktes vara belägna just i nämnda vassområde. Vid sekelskiftet angavs boplatser även i Källstadviken och på Långörens östra del och år 1901 antecknades att knölsvanarna varit ovanligt talrika i sjön. En dag i juni räknades till 210 stycken och samma författare (W.A. Engholm) anser att en ökning skett under den senaste femårsperioden av såväl häckande och övriga sommarvilstande fåglar. Samtidigt som numerären ökat vid denna tid tycks svanarna ha spritt sig till vitt skilda delar av sjön från första stamtillhållet vid Furåsa. Det som främst påverkat denna stegring av numerären tycks vara ökningen av undervattensvegetationen - framförallt av Potamogetonarternas - samt den från 1900-talets början förbättrade jaktvården, som tillåtit ungarna utveckla sig. Jakttiden började dess-

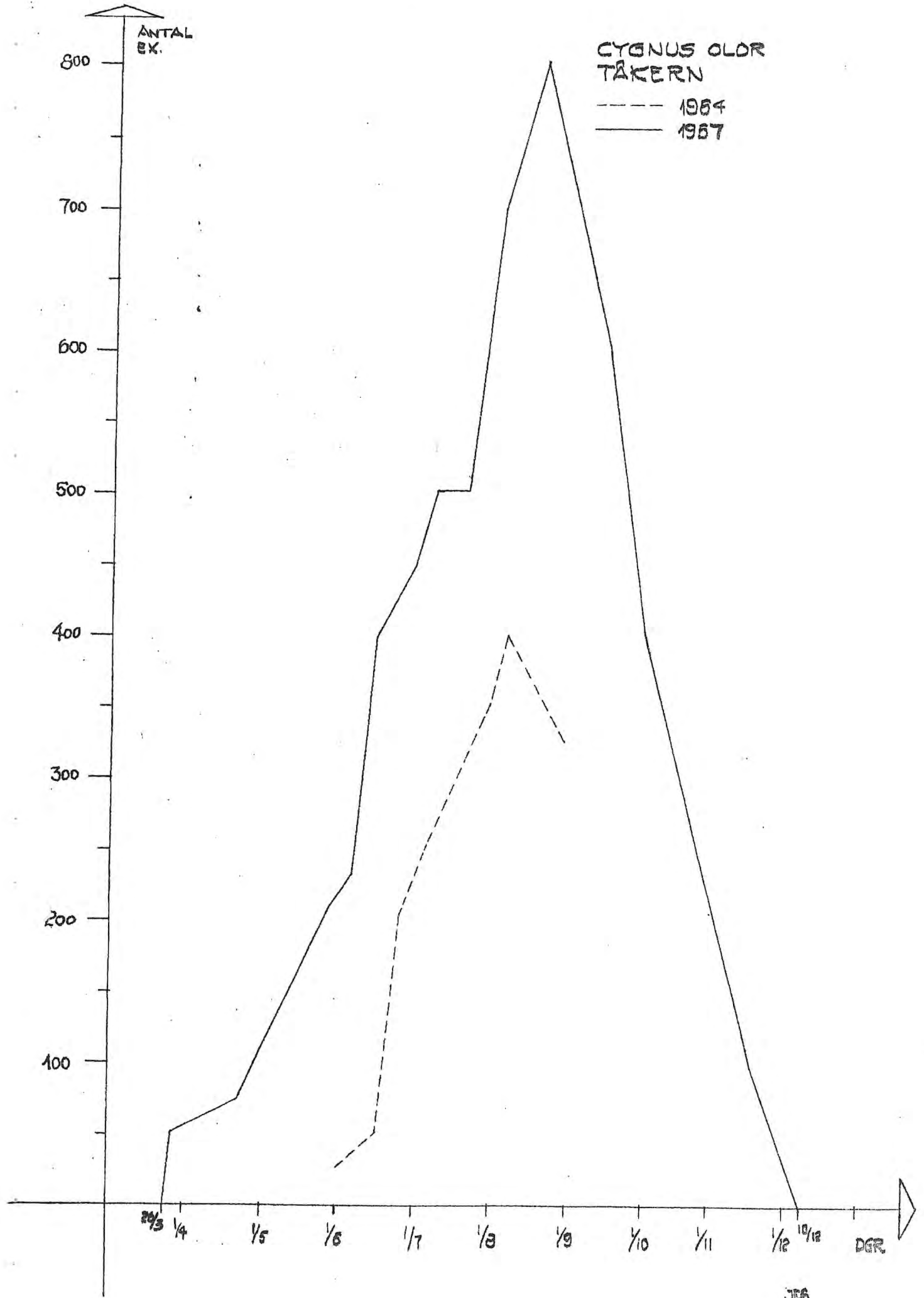
förinnan den 21 juni och en hänsynslös jakt på svan bedrevs, då bland annat de flesta svanungarna, som ej var flygfärdiga, infångades och avyttrades för att hållas i dammar och liknande, där de i regel dog av vanvård. Våren 1908 gjordes en inventering av häckande svanar. I Furåsa-vassarna kunde bona ej räknas men ett flertal bon ansågs finnas. Därutöver konstaterades nio boplatser, nämligen vid Broby, Säby, Missasjön, Tovören, Källstad, Nyby, Hölmsör, Österkullen och vid Långören. I maj 1908 räknades till 53 fåglar utanför Furåsa, varav de flesta var födda föregående år. Under åren 1908 och 1909 räknades till maximalt 375 svanar under sommaren. År 1914 iaktogs vid ett tillfälle under sommaren 248 icke häckande fåglar. År 1940 uppgives cirka 50 par häcka och år 1950 cirka 70 par häcka och på sjöns yta finns ett "oräkneligt" antal fåglar.

Ägglägnings- och bobyggnadstiden varierar med vårens växlande väderlek. Normala år brukar boet vara i ordning för äggläggning omkring 20 maj men andra år först omkring mitten av juni. Å andra sidan har späda ungar setts redan i mitten av juni. Boet, som i regel är beläget flytande i bladvass eller på torrare mark, är två - tre meter i diameter och cirka en halv meter över vattenytan. Äggantalet 1 - 8 och kläckning i regel i juli.

I samband med att Tåkerns fågelstation inledde sitt arbete år 1964 räknades knölsvanbeståndet på den fria vattenytan regelbundet och även år 1967 skedde räkning. Resultatet redovisas här efter. Diagrammet visar att numerären de senaste åren ökat. Under 1900-talet har säkerligen fluktuationer ägt rum och svanbeståndet tidvis minskat beroende på varierande vattenstånd och då speciellt några torksomrar, när undervattensängarna nästan helt förstördes. Från år 1967 är Tåkerns vattenyta reglerad enligt lag och det blir intressant att följa, vilken inverkan det har på knölsvanbeståndet. Vattendjupet tycks vara idealiskt för knölsvanens betesplatser och en ytterligare ökning av beståndet är kanske att vänta.

Litteratur.

- W.A. Engholm, Fågellifvet i och omkring sjön Tåkern. 6/4 1902.
 Rud. Söderberg, Undersökning av Tåkerns Fågelfauna somrarna 1908 och 1909.
 H. Nyquist, Fauna och Flora 1914 s. 152.
 Lönnberg, Fauna och Flora 1919 s. 224.
 Bertil Öhrn, Fågelsjöar. 1940.
 Bertil Öhrn, Besök vid Tåkern. 1950.
 Anteckningar förda vid Tåkerns fågelstation åren 1964 - 67.

Doppingarna i Tåkern 1966 - 1967.Av Göran Bergengren

Följande uppsats är till största delen skriven på basis av de observationer avseende doppingar, som finns noterade i dagböckerna, förda å Tåkerns fågelstation, och kan således betraktas som en sammanställning ur dessa. För 1966 finns anteckningar kontinuerligt förda under april - okt. och för 1967 april - sept. En speciellt noggrann inventering, berörande hela sjön, och gällande bl.a. doppingar utfördes under maj månad 1966.

Att få en klar bild av just en sådan artgrupp som denna, i en sjö av Tåkerns typ ter sig nästan omöjligt. Sjöns rika vegetation och doppingarnas natur att lätt kunna hålla sig undangömda däribland torde vara huvudorsaken. Mot bakgrund av detta måste därför flera av uppgifterna i det följande i någon mån betraktas som approximativa. Speciellt gäller detta då de siffror, som avser det konstaterade antalet par av respektive art.

Angående de i uppsatsen omnämnda lokalerna hänvisas till vidstående karta.

SKÄGGDOPPINGEN /Podiceps cristatus/

Är numerärt överlägsen de övriga arterna inom gruppen. Den finns i hela sjön, men tycks undvika de största och tätaste vassarna. Talrikast är den där små vassruggar, omflutna av "gångar" finnes. Denna biotop är den förekommande bl.a. vid fågelstationen, vid Källstad samt i Hovviken. I de större skrattmåskolonierna, såsom vid Prästöre och Tovören, tycks skäggdoppingen i motsats till sina släktingar, inte förekomma i större mängd. Dock är den relativt allmän även där. Att uppge någon siffra för antalet i sjön häckande par är omöjligt. Denna torde emellertid uppgå till åtskilliga hundratal.

Skäggdoppingens ankomst till Tåkern om våren brukar ske någon av de första aprildagarna. 1966 sågs den första den 2 april och 1967 den 8 april. På hösten kan enstaka exemplar av arten ses ungefär t.o.m. oktober månad.

SVARTHAKEDOPPINGEN /Podiceps auritus/

Näst skäggdoppingen den talrikaste doppingarten. Har under senaste tioårsperioden uppvisat en markant ökning. Förekommer numera i hela sjön. Undviker dock, liksom skäggdoppingen, de tätaste vassarna. Föredrar hellre något glesare vattenvegetation. Arten uppträder med för-

kärlek i de större skrattnåskolonierna. Invid den stora kolonin, belägen vid Prästören i Svanshals s:n, har arten sitt kanske säkraste tillhåll. Minst femton par uppträder där under häkningsperioden.

Vid Säby i Hov s:n är en annan av svarthakarnas bättre lokaler. Mellan fem och tio par har där konstaterats. Det sammanlagda antalet par av arten i sjön under de två åren, uppvisar sinsemellan ingen märkbar skillnad, och torde ligga på ungefär sjuttiofem.

Ankomstdatum om våren ligger normalt omkring den 20 april. 1966 sågs emellertid inte den första svarthaken förrän den 2 maj. Detta beroende på den extremt kalla och långvariga vintern, som även sträckte sig in i april månad. Ankomstdatum för 1967 var den 18 april. Om hösten ses mestadels unga svarthakar men även en del äldre fåglar i övergångsdräkt, ungefär fram till de första oktoberdagarna.

SVARTHALSADE DOPPINGEN /Podiceps nigricollis/

Förekomsten i sjön torde, av observationerna att döma, vara tämligen begränsad. Således är arten så gott som uteslutande konstaterad inom ett område i Svanshals s:n vid den södra stranden. Endast några få vårobservationer föreligger från andra delar av sjön.

Inom det aktuella förekomstområdet verkar arten, liksom svarthakedoppingen, övervägande hålla till inom den yta, som den på platsen befintliga skrattnåskolonin besitter.

Den första svarthalsade doppingen 1966 iaktogs inte förrän under den senare delen av maj. Ankomstdatum för arten torde dock vara ungefär detsamma som för svarthaken. Under maj och juni månader 1966 iaktogs svarthalsade doppingar, till ett maximalt antal av fem samtidigt synliga exemplar. Detta då inom området för den aktuella nåskolonin vid Prästören i Svanshals s:n.

I början av juli samma år konstaterades också en lyckad häckning därstädes, då ett par med två dunungar observerades. Våren 1967 sågs det första paret svarthalsad dopping invid skrattnåskolonin den 9 maj. Under den resterande delen av maj samt under juni månad sågs sedan enstaka exemplar av arten med jämna mellanrum. Någon häckning kunde dock inte konstateras. Den 13 juli sågs en gammal svarthalsad dopping hålla till i vattnen utanför fågelstationen.

Som summering kan till slut sägas att det troliga antalet par av arten i sjön allra högst skulle kunna uppgå till tio. Denna siffra torde dock vara för hög för att enbart gälla de exemplar, som finns inom skrattnåskolonin i Svanshals s:n, men har man sjöns stora yta och

enorma vassfält i åtanke kanske den tvärtom förefaller vara i underkant.

SMÅDOPPINGEN /Podiceps ruficollis/

Arten är, på grund av sin storlek och sitt undagömda levnadssätt en av de svårare att finna i sjön. Med jämna mellanrum är den dock observerad på ett flertal lokaler. Viss förekomst verkar bl.a. vara orienterad till Källstadviken, Tovören samt Prästören. Någon konstaterad häckning föreligger ej. Med allra största säkerhet torde dock sådan ske på flera håll varje år.

Om hösten stannar smådoppingarna i sjön nästan ända fram till isläggningen, och håller då ofta ihop flera tillsammans. Bland annat 1967, kunde under hela september månad, ett sällskap på fem exemplar iakttagas i vattnen intill fågelstationen.

GRÅHAKEDOPPINGEN /Podiceps griseigena/

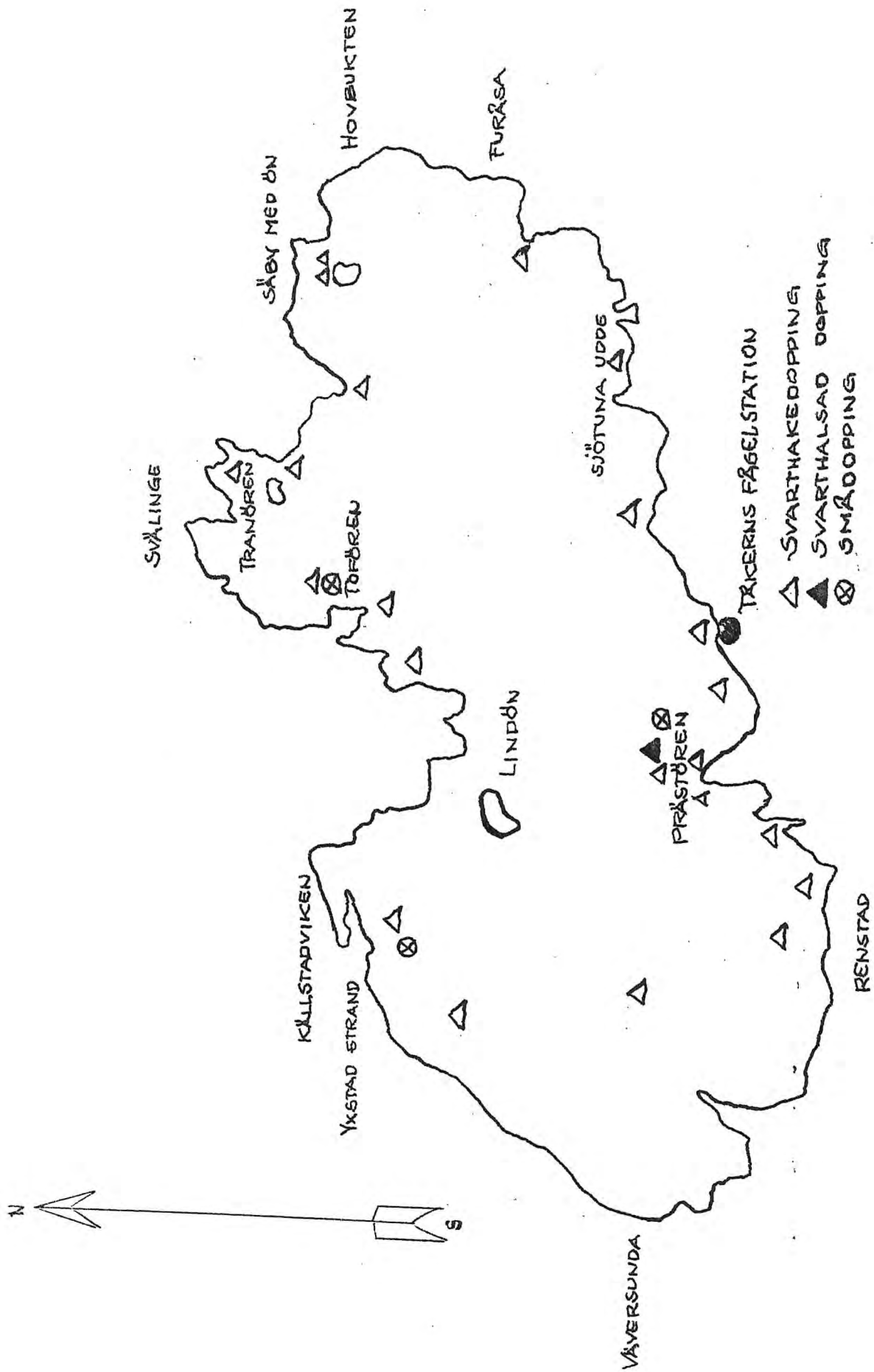
Artens förekomst i Tåkern på senare år ter sig tämligen oviss. Ingen observation föreligger, varken för 1966 eller för 1967. På de lokaler, bl.a. vid Tranören på den norra stranden samt vid Sjötuna på den södra, där häckningar konstaterats under de första åren av sextiotalet, tycks gråhaken helt uteblivit. Observationerna av arten är helt begränsade till enstaka vår- och höstexemplar.

Litteratur:

Meddelande nr 1 från Tåkerns fågelstation 1966

Meddelande nr 2 från Tåkerns fågelstation 1967

W.A. Engholm: Fågellivet i och omkring sjön Tåkern 1902

VARJE TECKEN MARKERAR 1-5 PAR

V A D A R EAv Kent Person

Iakttagelser rörande vadarfåglar i Tåkern och dess omedelbara närhet, 1967.

Fortfarande står flera av sjöns goda rast och häckningslokaler under vatten vid fåglarnas ankomst på våren, på grund av Tåkerns numera reglerade vattenstånd.

I häckningshänseende har året förflutit som tidigare med smärre justeringar till och ifrån för vissa arter. De största ökningarna svarar Rödbena och Kärrsnäppa för som båda berikats c:a 50 % vardera. Minskningen svarar i hög grad Tofsvipan för som ännu inte hämtat sig efter köldvåren 1966.

Om man så ser till förekomst och sträck har det varit betydligt sämre. Flera av de tidigare årsvissa arterna har helt uteblivit. Höststräcket har för så gott som alla arter varit mycket svagt. Det följande behandlar vadarfåglarnas förekomst, häckning och sträck. Vidare återfinns sist i kapitlet en sammanfattande tabell.

STRANDSKATA /Haematopus ostralegus/

Häckning: Den 2 maj hade paret på Tofören återvänt till sin plats på de yttre öarna och påbörjat förberedelserna. Men den 14:de spelar de ännu. Tio dagar senare hörs paret varna när vi närmas oss men vattenståndet är inte sådant att vi gärna tar oss ut till ön. Senare den 12 juni är kullen kläckt men inga ungar står att finna. Omkring den 5 - 6 juli torde de tre Strandskator som där observerades dagarna innan ha lämnat åtminstone lokalen.

Sträck: Något påtagligt in- eller utsträck kan inte redovisas. Enstaka passerade dagligen under de två första veckorna i maj. Redan den 13 juni sågs 13 ex rasta vid Kumla strand på sin väg mot söder. Dessa var troligen av en eller annan orsak inte fortplantningsdugliga, därav det tidiga retursträcket. De sista hördes under kvällen den 6 augusti sträcka över sjön.

Övrigt: Liksom tidigare år hyste sträckan Mellanuddan - Sjötuna 4-6 kringstrykande Strandskator under hela häckningsperioden. När den gav sig iväg går inte att avgöra eftersom deras lokaler även passeras av andra Strandskator.

TOFSVIPA /Vanellus vanellus/

Allmänt: På grund av för få och dåliga observationer av arten är det

omöjligt att göra annat än en kort sammanfattning av intrycken från dagboken.

En ytterligare decimering av antalet häckande par redovisas dock med klar tydlighet /jmf. 1966/. Sträcket har även det varit mycket dåligt, bara en bråkdel av 1965. Endast vid ett par tillfällen i slutet av september sågs normala flockar på 200 - 300 tofsvipor.

STÖRRE STRANDPIPARE /Charadrius hiaticula/

Häckning: Tre par av St. Strandpipare återfanns i år som häckfågel kring sjön, vid två lokaler. Kring Bjötuna två par och vid Tofören ett par. I år liksom 1966 stod flera av St. Strandpiparens häckningslokaler under vatten, därför har antagligen en så utmärkt biotop som Kylebergssudden, vilken tidigare stadigt hyst ett par, ratats.

Sträck: Som vanligt har inget insträck observerats men att däremot höststräcket uteblev är anmärkningsvärt /jmf. 1966/. Ifrån sista veckan i juli har bara max. två ex. setts åt gången. Redan den 5 augusti försvann de två sista mot SW. Det kan även tilläggas att den första sågs den 23 april.

KUSPIPARE /Charadrius squatarola/

Sträck: Endast två observationer av arten är gjorda /jmf. 1965 - 66/. Den 4 juli rastade ett ex. i sommarträkt Tofören. En månad senare, den 2 augusti passerade två ex. fågelstationen.

LJUNGPIPARE /Charadrius apricarius/

Sträck: Ett betydligt större antal än vanligt tycks i år ha nyttjat sjöns omedelbara närhet för proviantering således sågs 30 ljungpipare över fälten W om Njölnaån vid Svällinge den 3 maj. Mellan 21 juni och 10 augusti sågs tidvis små flockar passera över sjön. Den sista observationen gjordes den 10 september vid Ramstad då ett 50-tal av arten rastade.

Övrigt: Ljungpiparen är ju mindre bunden till vatten än övriga vadare, varför de flesta på utsträcket troligen rastat på åkrarna långt ute på slätten. Detta stöds av ett flertal observationer under 1965 och tidigare, då stora flockar rastade på fälten kring Bjälbo, 8 kilometer ESE Tåkern.

ENKELRECKASIN /Gallinago gallinago/

Häckning: Vi kan räkna med att Tåkerns samtliga lokaler (c:a 50) hyser

i genomsnitt 1 - 2 par och får då ungefärligen 70 par som kläcker sina ägg vanligen i mitten på maj. Läger man därtill att ungefär en tredjedel orkar med ytterligare en kull, som kläcks i månadsskiftet juni - juli, anas en ansenlig mängd pullus som vart år ser dagens ljus vid Tåkern. Enkelbeckasinen är nu sedan Tofsvipan minskat så katastrofalt utan jämförelse sjöns vanligast häckande vadare.

Sträck: Under två korta perioder noterades ett i vanliga fall ej märkbart sträck. Den 5 maj sågs exempelvis mellan Åsby och Yxstad småflockar i ett sammanlagt antal av 40 ex. Den största var på ungefär 15. På höststräcket den 22 juli passerade ett flertal Stn under dagen mot SW.

MORKULLA /Scolopax rusticola/

Allmänt: Morkullan observerades vid ett par tillfällen nere vid sjön under sin häckningsperiod och vid ett tillfälle under sträcket i mars. Att den häckar i omgivningen är konstaterat men det vore intressant att träffa på den även i strandskogen, vilket inte verkar alldeles omöjligt.

STORSPOV /Numenius arquata /

Häckning: Vad räknas till "Tåkern"? Här liksom för Tofsvipan sträcker jag mig inte längre än till maderna och deras angränsande åkrar, som vid en inventering förefaller oändliga. Sammanlagt får jag ihop till ett 20-tal par vars häckningscykel varierat mellan 2 maj och 24 juli, då ungarna av ett par vid Sjötuna just uppnått flygg ålder.

Sträck: Den 24 juni ses 9 honor gå mot S. Dessa inledde ett höststräck som var något starkare än 1966 men en bra bit ifrån vad som varit vanligt under tidigare år. Vilket av alternativen som ska anses som normalt är för tidigt att avgöra, men jag har en känsla av att årets sträck i alla fall låg något under normalförhållandet. Således toppades unggävelsträcket med endast 15 ex. den 9 augusti. De två sista sågs den 9 september.

SMÅSPOV /Numenius phaeopus/

Allmänt: Endast två observationer gjorda nämligen den 6 juli då ett ex. går utmed stranden och den 28:de samma månad när 3 ex. passerar med 11 Storspovar . . Båda gångerna vid Fågelstationen.

RÖDSPOV /Limosa limosa/

Allmänt: "Vårt par", som vi trodde, anlände till Tofören den 15 maj

men var spårlöst borta den 17:de och kom inte tillbaka. Den 26 maj sågs ytterligare ett ex. vid Sjötuna.

SKOGSSNÄPPA /Tringa ochropus/

Häckning: Skogssnäppan har iakttagits på flera lokaler med för den gynnsam biotop. Sålunda spelade ett ex. vid Sjötuna i slutet på maj. Men det är inte lätt att hitta ett bo i de ganska stora strandskogarna. I övrigt häckar den som vanligt på Dags Mosse 500 m SSW Tåkern.

Sträck: Enstaka sågs på våren sträcka från den 9 april. Under natten till den 29 juni hördes flera inleda sträcket mot söder. Cirka 3 - 4 passerade sedan dagligen fram till den 23 juli, då ungfågeln slöt upp och fick antalet att stiga något. Den 7 augusti tycks det helt ha upphört.

GRÖNBENA /Tringa glareola/

Häckning: Skulle Grönbenan ha häckat i Tåkern i år bör detta ha skett vid Yxstad även om det förefaller osannolikt. Tyvärr föreligger allt för få och dåliga observationer för att det ska kunna avgöras.

Sträck: Det förekommande vårsträcket kan väl betecknas som " normalt " med en sträcktopp den 9 maj med 15 ex. De översomrandes antal var i år högre än tidigare, på flera lokaler sågs 6 - 10 ex. irra omkring under juni. Sydsträckande fågel började dra förbi under första veckan i juli. En svag antalsstegring registerades under första veckan i augusti. De sista den 18 augusti.

DRILLSNÄPPA /Tringa hypoleucos/

Häckning: "Den typiska Drillsnäppebiotopen" är svårfunnen men detta till trots har minst fyra par häckat på lika många lokaler. Vattenståndet var även i år högre än normalt, varför troligen ett eller flera par tvingats söka andra lokaler.

Sträck: Den 9 april, c:a en månad tidigare än vanligt sågs den första Drillsnäppan men det visade sig vara en ensam optimist för nästa observerades inte förrän den 1 maj. Därmed inleddes ett litet men tydligt vårsträck. Höststräcket som upptogs den 14 juli fick en högsta dags-siffra om 20 ex. och ändade i medio av augusti.

RÖDBENA /Tringa tofanus/

Häckning: Furåsa - Sjötuna 4 par, Yxstad 1 par, Bastelagen 1 par samt Tofören 2 par. En stark ökning i jämförelse med 1966. Det kan även vara av intresse att veta att 1961 häckade endast ett par vid Tåkern. Vid jäm-

förelse med tidigare rapporter kan även noteras att valet av lokaler varierar i viss mån.

Sträck: Även Rödbenan noterades så tidigt som den 9 april och nästa gång den 27:de då ett obestämt vårsträck inleddes. Under sista dagarna i juni sågs de första höststräckande passera. Återstående tiden fram till 10 augusti observerades några stycken varje dag.

SVARTSNÄPPA / Tringa erythropus /

Sträck: Från 4 maj och tio dagar sågs ett drygt 20-tal på nordsträck, vilket är något mer än vi tidigare kunnat registrera för arten under motsvarande period. Den 9 juni, som borde vara normal tid, sågs två höststräckande Svartsnäppor vid Sjötuna. Men, inte förrän 11 dagar senare sågs nästa exemplar på samma väg. Därefter flöt ett jämnt sträck utan att få extra fart någon gång, förutom några enstaka dagstoppar. Det kan summeras som ett mycket dåligt höststräck, vilket tog slut redan den 6 augusti.

GLUTTSNÄPPA / Tringa nebularia /

Sträck: Ett något starkare vårsträck än för 1966 kunde noteras mellan den 3 - 30 maj. Totalt observerades ett 50-tal. Höststräcket däremot var påfallande svagt med ett dagsrekord på 37 ex. i två flockar den 19 juli. Det stora flertalet Gluttsnäppa gick i år liksom tidigare utmed den östra stranden, under sydsträcket. Den sista Gluttsnäppan sågs redan den 7 augusti, vilket jag finner egendomligt /jmf. 1965 - 66/.

SMÅSNÄPPA / Calidris minuta /

Allmänt: Två observationer gjordes, den 10:de och 12:e augusti.

MOSNÄPPA / Calidris temminckii /

Allmänt: Sågs den 9:de, 10:de och 12:e augusti.

KÄRRSNÄPPA / Calidris alpina /

Häckning: Kärrsnäppan verkar fortfarande vara på uppgående även om inte några exakta siffror kan ges torde ökningen ändå kunna uppskattas till 40 - 50 % /10 par 1966/. Tätast bebodda är Tofören, Sjötuna och Yxstad som hyser flera par vardera.

Sträck: Katastrofalt, det är det enda som kan sägas i sammanhanget. Det går inte att göra några jämförelser med tidigare år. Det har i stort sett inte varit något utsträck alls förbi Tåkern.

BRUSHANE / Philomachus pugnax /

Häckning: Även i år hade vi glädjen att finna ett par av Brushane

vid en lokal på Hångerudden, möjligen kan även ett par ha häckat på Sjötuna men där är allt för få observationer gjorda. Det var 1966 Brushanen återkom som häckfågel vid sjön efter att i många år varit borta. Översomrande exemplar har ju tidigare ävensom i år vistats på flertalet av Tåkernlokaler.

Sträck: Av den vårinvasion som förekom förra året märktes inget, det högsta antalet som observerades vid infarten, Heda var 70 varav $\frac{2}{3}$ ho. detta den 14 maj. Höststräcket startade den 2 juli men kom inte igång på allvar förrän efter den 20:de. Exempelvis passerade den 25 juli flockar på uppemot 60-talet.

TABELL

Art	Häckning	Sida	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.
Strandskata	+		↓						
Tofsvipa	+		↓						
St. Strandpipare	+								
Kustpipare	-				-				
Ljungpipare	-								
Enkelbeckasin	+		↓						
Morkulla	?		↓						
Storspov	+		↓						
Småspov	-								
Rödspov	-								
Skogssnäppa	+								
Grönbenä	?								
Drillsnäppa	+								
Rödbenä	+								
Svartsnäppa	-								
Gluttsnäppa	-								
Småsnäppa	-								
Mosnäppa	-								
Kärrsnäppa	+								
Brushane	+								
Förklaringar: + häckning konstaterad ← fanns när stationen öppnades - häckning ej konstaterad → fanns när stationen stängdes ? häckning möjlig									

Ringmärkningsverksamheten 1967.

Av Göran Bergengren

För sitt tredje hela märkningsår redovisar fågelstationen sin hittills lägsta siffra, vad det gäller antalet ringmärkta individer. Endast 945.ex. blev under året försedda med ring. Anledningen till detta låga antal är liksom under föregående år vissa önskemål från Ringmärkningscentralen att hålla siffran nere, men även den att andra arbetsområden i större utsträckning sysselsatt personalen. Huvudparten av de märkta fåglarna är fågade under stationens öppethållande. Endast ett smärre antal är ringmärkta under övrig del av året.

Stationen fick under året tre nya märkarter. Nämligen: svarthakedopping /P. auritus/, kungsfiskare /A.atthis/ och gräshoppsångare /L.naevia/. Liksom 1965 och 1966 märktes även detta år ett antal hägrar /A.cinerea/ 11 ex. och fiskgjusar /P. haliaetus/ 11 ex. i skogsbygden söder om Tåkernslätten.

Återfynd.

Enligt tabell redovisas t.o.m. den 31.12.1967, 160 återfynd. Dessa avser närfynd /kontroller/, varvid en tid, längre än tre månader från märkningsdatumet, förflutit, eller återfynd gjorda på ett avstånd av minst 10 km från märkningslokalen. Räknad på totalsumman ringmärkta individer utgör återfynden c:a 1,96 %.

Bland de under året inkomna fynden, står en under 1966 vingmärkt skäggdopping /P.cristatus/ för det kanske intressantaste. Den 16.3 blev den nämligen återfunnen i Georgien i Sovjetunionen. Detta var knappa nio månader efter märkningen. Två rapporter om funna fiskgjusar /P.haliaetus/ har inkommit. Båda dessa avser ungfåglar märkta under försommaren.

Den ena sköts i Polen den 19.9. Den andra mötte sitt öde i norra Frankrike den 11.9. Närmare ett tjugotal av de redovisade återfynden avser rapporter om hittade eller kontrollerade pilfinkar /P.montanus/ och gråsparvar /P.domesticus/.

Ovanligt få vidare har rapporterats funna. Bland de intressantare återfinnes en brushane /P.pugnax/ - skjuten vid Pisa i Italien c:a ett och ett halvt år efter märkningen.

Återfynd av Tåkernmärkta trastar föreligger från Gotland, koltrast /T.merula/, från Spanien, taltrast /T.philomelos/ samt från Portugal björktrast /T.pilaris/.

Liksom, det även i tidigare publikationer framhållits, kommer exakta data för samtliga av Tåkerns fågelstation ringmärkta och återfunna individer, framdeles att publiceras i Ringmärkningscentralens årsrapport.

Av Tåkerns fågelstation ringmärkta fåglar

	Antal märkta t o m 1966	Märkta 1967	Total summa	Återfynd t.31.12.67
Svarthakedopping (<i>P.auritus</i>)		1	1	
Skäggdopping (<i>P.cristatus</i>)	9		9	1
Häger (<i>A.cinerea</i>)	18	11	29	1
Knölsvan (<i>C.olor</i>)	26		26	3
Gräsand (<i>A.platyrhynchos</i>)	15	6	21	
Kricka (<i>A.crecca</i>)	2		2	
Sparvhök (<i>A.nisus</i>)	1		1	
Duvhök (<i>A.gentilis</i>)	5		5	2
Fiskgjuse (<i>P.haliaetus</i>)	11	11	22	3
Tornfalk (<i>F.tinnunculus</i>)	8		8	
Vattenrall (<i>R.aquaticus</i>)	1		1	
Sothöna (<i>F.atra</i>)	4		4	
Strandskata (<i>H.ostralegus</i>)	1		1	
Tofsvipa (<i>V.vanellus</i>)	28		28	1
Större strandpipare (<i>C.hiaticula</i>)	35		35	
Mindre strandpipare (<i>C.dubius</i>)	1		1	
Enkelbeckasin (<i>G.gallinago</i>)	11	3	14	1
Dvärgbeckasin (<i>L.minimus</i>)	4		4	1
Storspov (<i>N.arquata</i>)	1		1	
Skogssnäppa (<i>T.ochropus</i>)	6		6	
Grönbena (<i>T.glareola</i>)	44		44	
Drillsnäppa (<i>T.hypoleucos</i>)	49		49	
Rödbena (<i>T.totanus</i>)	4		4	
Svartsnäppa (<i>T.erythropus</i>)	3		3	
Gluttsnäppa (<i>T.nebularia</i>)	9		9	
Kustsnäppa (<i>C.canutus</i>)	2		2	
Småsnäppa (<i>C.minuta</i>)	10		10	
Kärrsnäppa (<i>C.alpina</i>)	91	5	96	1
Brushane (<i>P.pugnax</i>)	32		32	1
Gråtrut (<i>L.argentatus</i>)	6		6	1
Fiskmås (<i>L.canus</i>)	1		1	
Skrattmås (<i>L.ridibundus</i>)	24	7	31	
Fisktärna (<i>S.hirundo</i>)	6		6	
Ringduva (<i>C.palumbus</i>)	2		2	
Gök (<i>C.canorus</i>)	1		1	

	Antal t o m	märkta 1966	Märkta 1967	Total- summa	Återfynd t. 31.12.67
Kattuggla (<i>S. aluco</i>)	10		5	15	
Hornuggla (<i>A. otus</i>)	31			31	
Pårluggla (<i>A. funereus</i>)	2			2	
Tornsvåla (<i>A. apus</i>)	19			19	
Större hackspett (<i>D. major</i>)	3			3	
Lindre hackspett (<i>D. minor</i>)	5			5	
Göktyta (<i>J. torquilla</i>)	6		1	7	
Kungsfiskare (<i>A. alpestris</i>)			1	1	
Sånglärka (<i>A. arvensis</i>)	3		1	4	
Ladusvåla (<i>H. rustica</i>)	9			9	
Bussvåla (<i>D. urbica</i>)	2			2	
Backsvåla (<i>R. riparia</i>)	56			56	
Kräka (<i>C. corone cornix</i>)	24		3	27	1
Kaja (<i>C. monedula</i>)	6			6	
Skata (<i>P. pica</i>)	24		14	38	1
Nötskråka (<i>C. glandarius</i>)	24			24	3
Fältskråka (<i>P. major</i>)	591		89	680	35
Blåmes (<i>P. caeruleus</i>)	1003		36	1044	21
Svartmes (<i>P. ater</i>)	40			40	4
Hofsmea (<i>P. cristatus</i>)	4		1	5	
Entita (<i>P. palustris</i>)	55		8	63	10
Talltita (<i>P. montanus</i>)	69		6	75	8
Stjurtres (<i>A. caudatus</i>)	70			70	
Nötväcka (<i>S. europaea</i>)	17		6	23	4
Trädskräpa (<i>C. familiaris</i>)	7			7	1
Strömstare (<i>C. cinclus</i>)	7			7	2
Gårdsmyg (<i>T. troglodytes</i>)	3			3	
Björktrast (<i>T. pilaris</i>)	99		6	105	4
Fältrast (<i>T. philomelos</i>)	48		6	54	3
Rödvingetrast (<i>T. musicus</i>)	25		3	28	
Koltrast (<i>T. merula</i>)	74		4	78	6
Stenskvätta (<i>O. oenathe</i>)	4			4	
Buskskvätta (<i>S. rubetra</i>)	14		2	16	
Rödstjärt (<i>P. phoenicurus</i>)	73		5	83	1
Nuttergal (<i>L. luscinia</i>)	1			1	
Rödb. h. (<i>B. rubecula</i>)	260		36	296	
Gräshoppsångare (<i>L. naevia</i>)			3	3	
Rörsångare (<i>A. scirpaceus</i>)	371		70	441	2
Färrsångare (<i>A. palustris</i>)	1			1	
Blåhake (<i>L. svecica</i>)	2		1	3	

	Antal märkta t o m 1966	Märkta 1967	Total- summa	Återfynd t. 31.12.67.
Sävsångare (<i>A. schoenobaenus</i>)	152	29	181	2
Härmsångare (<i>H. icterina</i>)	35	5	40	
Svarthätta (<i>S. atricapilla</i>)	47	4	51	
Trädgårdssångare (<i>S. borin</i>)	122	19	141	
Törnsångare (<i>S. communis</i>)	41	2	43	
Ärtsångare (<i>S. curruca</i>)	41		41	
Lövsångare (<i>P. trochilus</i>)	589	124	713	4
Grönsångare (<i>P. sibilatrix</i>)	8		8	
Gransångare (<i>P. collybita</i>)	8	1	9	
Kungsfågel (<i>R. regulus</i>)	39	2	41	
Grå flugsnappare (<i>M. striata</i>)	36		36	
Svartvit flugsnappare (<i>F. hypoleuca</i>)	267	18	285	
Järnsparv (<i>P. modularis</i>)	14	16	30	
Ängspiplärka (<i>A. campestris</i>)	31	41	72	1
Trädpiplärka (<i>A. trivialis</i>)	99	15	114	
Sädesärta (<i>M. alba</i>)	245	6	251	1
Gulärta (<i>M. flava</i>)	75		75	
Sidensvans (<i>B. garrulus</i>)	43	1	44	3
Törnskata (<i>L. collurio</i>)	11	5	16	
Stare (<i>S. vulgaris</i>)	112	5	117	3
Stenknäck (<i>C. coccothraustes</i>)	1		1	
Grönfink (<i>C. chloris</i>)	179	12	191	1
Steglits (<i>C. carduelis</i>)	12		12	
Grönsiska (<i>C. spinus</i>)	27	3	30	1
Gräsiska (<i>C. flamma</i>)	106		106	
Hjudding (<i>C. cannabina</i>)	16	8	24	
Domherre (<i>P. pyrrhula</i>)	103	6	109	
Dofink (<i>P. coelebs</i>)	101	7	108	2
Bergfink (<i>P. montifringilla</i>)	43	20	63	
Gulsparrv (<i>E. citrinella</i>)	12	4	16	2
Ortolansparv (<i>E. hortulana</i>)	2		2	
Sävsparv (<i>E. schoeniclus</i>)	478	107	585	5
Gråsparrv (<i>P. domesticus</i>)	222	38	260	7
Pilfink (<i>P. montanus</i>)	361	98	457	6
Summa: 109 arter	7224	945	8169	160